

seva intensitat, la disponibilitat d'aigua a les nostres conques, la càrrega de sediments dels cursos fluvials, són aspectes dels quals en podem extreure gran nombre d'exemples i models al text.

A la segona part canvia d'enfocament, es torna molt més aplicatiu i dirigit a la gestió d'aquest recurs, com també descriu en el que fa referència a la hidrosfera. La definició de l'espai que ocupa l'aigua sobre el continent es fa extensa, a causa de la complexitat de la delimitació dels espais humits. De fet, parla de la variabilitat dels ecosistemes humits i de la fluctuació de la interfase entre medi aquàtic i medi terrestre. Els cursos fluvials, emmagatzematge d'aigües somes com els llacs, les zones de grans variacions en el nivell de l'aigua com els aiguamolls, etc. componen un medi diferent on cal una gestió diferenciada; per altra banda, la gran alteració que han patit aquests medis naturals per a l'aprofitament humà també suposa la gestió d'una sèrie de problemàtiques derivades com la canalització o el drenatge de zones humides sobre les quals centra un gran interès i remarca la gran pèrdua que han patit països com la Gran Bretanya o els Estats Units en el procés d'aprofitament per a l'ús agrícola d'aquestes terres. Conjuntament a problemes físics derivats de l'ús de l'aigua també exposa tot el seguit d'anomalies en la qualitat de l'aigua que repercuteixen en una reducció més gran d'aquest conjunt global de recursos hídrics aprofitables socialment en aquest cas per a un augment del cost per la reducció dels contaminants, producte final de la utilització de l'aigua. Les diferents fonts de pol·lutants com la indústria, les àrees urba-

nes o l'agricultura necessiten un tractament diferenciat a causa de l'extensió o la intensitat de la problemàtica.

Els models predictius tanquen aquesta segona part caracteritzada per la complicació que resulta afegir el complex humà dins un cicle de l'aigua ja prou enrevessat de per si. La incertesa en el camp de la predicció es fa palesa sobretot en el moment d'introducir la variable espacial, ja que si bé molts autors estan d'acord amb les tendències generals del clima, les variacions estadístiques no es poden fixar amb exactitud en el temps i menys encara en l'espai perquè manca una adequada calibració d'aquests models per a cadascuna de les zones on es volen aplicar. Per altra banda, la gestió dels recursos hídrics també requereix per a cada cas l'aplicació dels estudis d'impacte, «Environmental Impact Assessment (EIA)» o les anàlisis de cost-benefici «Cost-Benefit Analysis (CBA)» segons l'autor, per als quals caldrà actuar amb molt de compte per no cometre errors del passat que poden suposar un cost econòmic, social i mediambiental que difícilment es pot recuperar. Un cas emblemàtic és el de la recuperació d'espais fluvials en zones prèviament canalitzades.

Per últim, apunta la importància, citada al llarg del text, de la hidrologia en el medi ambient i en el canvi climàtic i la importància de tenir en compte aquesta disciplina per a la presa de decisions en el futur.

David Molina Gallart
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia

FRENCH, H.F. (1993).

Después de la Conferencia de Río. El futuro del control medioambiental.

Bilbao: Bakeaz. 105 p.

El llibre que ressenyem a continuació és la traducció a l'espanyol d'*After the Earth*

Summit: the future of Environmental Governance, publicat el mes de març de 1992

pel Worldwatch Institute amb el número 117 de la col·lecció «Worldwatch Paper». L'autora, Hilary F. French, és una prestigiosa investigadora en temes de medi ambient, membre del Worldwatch Institute de Washington, i que amb anterioritat a la publicació d'aquest llibre havia donat ja a conèixer uns altres treballs notables com, per exemple: *Clean the Air*, sobre els esforços internacionals per disminuir la contaminació de l'atmosfera.

Hem de fer notar, en primer lloc, que el títol del llibre pot induir a confusió en fer creure que el treball agafa com a punt de partida de la seva línia argumental els acords de la Cimera de Río quan, i sense que això desmereixi gens ni mica el treball, no és així en absolut. Hilary French ens presenta una anàlisi detallada, molt ben referenciada, sobre el funcionament de les institucions internacionals amb competències sobre diferents problemàtiques en relació amb el medi ambient. En subratlla les deficiències principals tot assenyalant les seves causes i reuneix les propostes que hom ha suggerit per fer més eficient l'actuació internacional en la solució de les crisis ecològiques globals. La Conferència de Río és esmentada només, a causa de les grans expectatives que va suscitar la seva convocatòria, com un marc adient per donar un tomb, en el sentit d'adoptar alguns dels plantejaments suggerits en el treball, desig que, per altra banda, no es va veure satisfet.

El llibre parteix d'una consideració evident: les crisis ecològiques globals (escalament de l'atmosfera, disminució de la capa d'ozó, ràpida destrucció dels boscos humits tropicals, proliferació de residus perillosos, etc.) tenen una dimensió supra-estatal, no tenen solució des d'una actuació fragmentada i parcial que se situa en la lògica dels interessos particulars de cada Estat. Per altra banda, les institucions internacionals actuals es mostren insuficients per assolir la direcció internacional de la solució dels problemes mediam-

bientals més greus. El desenvolupament de les institucions de cooperació internacional no avança al mateix ritme que la interdependència mundial o que el ràpid deteriorament del planeta.

A partir de les premisses anteriors l'autora del treball mostra en el primer dels sis capítols en què es divideix el llibre, com hi ha una experiència internacional en la gestió d'espais mundials «comunals» que pot ser útil per la configuració d'unes noves relacions internacionals en matèria de medi ambient. En concret, exposa els avenços aconseguits en el control i l'adopció d'unes pautes d'actuació comunes en cinc àmbits globals: l'atmosfera, els mars i els oceans, l'Antàrtida, la diversitat biològica i l'economia mundial. Per exemple, explica l'èxit en el control de les emissions d' SO_2 (el gas responsable principal de la pluja àcida) aconseguït per mitjà de la Convenció sobre Contaminació Atmosfèrica Transnacional, o la ràpida resposta a les dades subministrades pels equips científics que segueixen l'evolució de la disminució de la capa d'ozó, materialitzada en el Protocol de Montreal (1987) i en les reunions posteriors, el 1990 i 1993, que van donar lloc a l'acord sobre la reducció de les emissions dels CFC (destructor de l'ozó estratosfèric) i l'establiment dels terminis per a l'abandonament de la seva fabricació. Alguns altres casos que són exposats com a exemple de la cooperació internacional efectiva en la preservació del medi ambient són: la convenció RAMSAR (1971) sobre zones humides d'interès internacional; el tractat CITES (1973) sobre el comerç d'espècies en perill d'extinció; el Tractat de la Llei del Mar (1982) que va proporcionar la sobirania dels recursos marins situats a menys de 200 milles de la línia de costa, però també l'obligació de protegir el medi marí en les àrees controlades; la moratòria en la pesca de balenes aconseguïda el 1986; el tractat sobre la protecció del medi ambient de l'Antàrtida (1991); etc.

El capítol segon el dedica a l'exposició de la dinàmica de gestació del medi ambient. Destaca com les actuacions voluntàries d'Estats individuals, les dades científiques, la pressió política d'un Estat sobre un altre o l'activitat de les organitzacions no governamentals (ONG) i dels moviments ecologistes, han estat factors decisius en la superació dels obstacles que dificultaven l'assoliment d'un acord.

L'anàlisi del nivell de compliment dels tractats internacionals i la necessitat d'enfortir les institucions amb competències sobre el medi ambient són considerades en els capítols tercer i quart respectivament. Es remarca el fet que els tractats no disposen d'instruments per sancionar els països que contravenen algun aspecte acordat, com també les dificultats que existeixen per obtenir les dades necessàries per verificar el grau de compliment dels tractats. Hilary French recull les reformes que s'han suggerit en diferents fòrums per reforçar les competències i l'eficiència de les institucions internacionals, tot destacant que és inevitable una pèrdua de sobirania nacional en favor dels organismes supraestats. En aquest aspecte es mostra d'acord amb els termes de la Declaració de la Haia (1989), en la qual dirigents de països tan diversos com França, Brasil, l'Índia, Noruega o Zimbabwe (fins a un total de 30 signataris de la declaració) es van mostrar d'acord en què problemes com l'escalfament global del planeta o la disminució de la capa d'ozó feien necessària la creació d'una nova institució, o el reforçament d'alguna de les existents dins el sistema de l'ONU, amb capacitat per prendre decisions encara que no s'arribés a acords per unanimitat, i enviar els conflictes que poguessin sorgir al Tribunal Internacional de la Haia, el qual emetria sentències vinculants. L'esmentada declaració és revolucionària en el sentit que trenca els principis tradicionals del dret internacional basat en què cap Estat es pot vincular a cap acord internacional sense expressar el seu

consentiment. Lamentablement s'està molt lluny d'aconseguir el consens internacional en la direcció indicada per la Declaració de la Haia.

El reconeixement del paper de les grans institucions econòmiques mundials (Banc Mundial, Fons Monetari Internacional i GATT) en el control *de facto* de la política mediambiental és considerat en el capítol cinquè del llibre. En concret, es constata com molts projectes finançats per l'FMI són molt poc respectuosos amb el medi ambient. Les grans institucions financeres internacionals donen suport a programes d'estabilització econòmica que persegueixen objectius dirigits a disminuir la despesa pública, devaluar les monedes nacionals i reduir les barreres comercials, i que, en conseqüència, obliguen els països subdesenvolupats que reben els ajuts a exhaurir els seus recursos naturals (els boscos tropicals, per exemple) per obtenir divises, amb l'afegit que la disminució de la despesa en programes de benestar social (per tal de disminuir el dèficit públic) repercuteix sobre els sectors socials més empobrits i afecta les condicions del medi ambient a causa de la relació existent entre pobresa i degradació ambiental. També s'exposa com el GATT considera contràries al lliure comerç les sancions comercials per motius ecològics i ignora el *dumping* ecològic practicat pels països amb una legislació molt permissiva en matèria de medi ambient. L'autora proposa suprimir el secretisme amb què actuen les institucions econòmiques esmentades i obrir-les a l'opinió pública mundial per tal de corregir les deficiències en la seva actuació.

Finalment, és en el darrer capítol, escrit a tall de conclusió, on Hilary French ens presenta obertament la idea central del seu discurs, la qual està present de forma subjacent en els capítols anteriors: la necessitat de conformar una direcció del medi ambient mundial com a conseqüència de la dimensió global de les crisis ecològiques que superen les possibilitats

d'actuació individual de cada Estat. Hi ha experiències suficients, i bona part del llibre ha estat dedicat a la seva exposició, per permetre avançar en aquesta direcció. Una direcció internacional del medi ambient que ha de superar els esquemes tradicionals de funcionament de les institucions mundials, segons els quals sovint es converteixen en un instrument dels interessos dels Estats més poderosos, per atendre les necessitats del conjunt de la comunitat mundial.

Hem de concloure fent notar que d'entre tots els agents que incideixen en la política del medi ambient i que podien haver estat objecte d'estudi: models econòmics nacionals i relacions d'intercanvi comercial internacionals, models de vida i hàbits de consum, polítiques ambientalistes, moviments ecologistes, etc., el li-

bre de Hilary French se centra en l'anàlisi de la incidència que té sobre el medi ambient l'actuació de les institucions internacionals i les possibilitats de transformació que ofereixen per avançar en la consecució d'una gestió del medi ambient mundial més eficaç. Malgrat el pragmatisme i el possibilisme que hom pot considerar que es desprèn d'alguns dels enfocaments o consideracions sobre la solució dels problemes del medi ambient que se suggereixen en el llibre, la consecució dels objectius que H. French planteja significarien un canvi revolucionari en la concepció actual sobre el funcionament de les institucions internacionals.

Josep Pintó i Fusalba
Universitat de Girona
Secció de Geografia

OLIVERES I SAMITIER, J. (1994).

La formació dels desequilibris territorials a Catalunya en el segle XIX.

Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Direcció General de Planificació i Acció Territorial. (Perspectives Territorials, 3). 192 p.

El llibre de Josep Oliveres forma part dels treballs previs per a l'elaboració del Pla Territorial General de Catalunya recentment aprovat pel Parlament. És un treball que, a més, va ser presentat com a memòria d'accés de l'autor a la càtedra universitària. Es mou, doncs, entre el format clàssic d'estudi d'encàrrec —amb unes dades de base, cartografies, unes anàlisis i uns resultats— i el treball acadèmic, que inclou unes hipòtesis de partida i una bona dosi de teorització juntament, en aquest cas, amb una voluntat de llenguatge clar molt útil per a un ús didàctic.

L'autor es proposa demostrar que el que s'ha anomenat desequilibri territorial a Catalunya té unes arrels històriques profundes, que s'accentua, quasi definitivament, a partir de la industrialització d'unes parts determinades del país i del

desenvolupament de les xarxes de comunicació, amb una relació de retroalimentació. És un argument que ha estat prou estudiat, si bé l'autor, que ja ha fet incursions en aquest camp, considera que la majoria dels estudis econòmics o de geografia econòmica centrats en Catalunya tendeixen precisament a negar-ne la geografia, tractant tot el territori com un espai indiferenciat, per caure en el tòpic de la «Catalunya industrial».

En síntesi, el llibre consta de tres grans apartats, el primer dels quals és d'enquadrament teòric; en el segon s'analitzen les condicions prèvies a la industrialització pròpiament dita —que abraça des del darrer quart del segle XVIII fins a mitjan segle XIX—, i en el tercer s'entra de manera estricta en l'anàlisi de la consolidació territorialment desigual de la industria-